

Syntese for jaktfalk *Falco rusticolus* Linnaeus, 1758

Bakgrunnsinformasjon

Jaktfalk er vår største falk. Den forekommer spredt og fåtallig i fjellområder fra Agder til Finnmark. I Nord-Norge hekker den også langs kysten. Hekkeperioden er fra ca. 1. februar til 15. august. Voksne jaktfalker synes å være standfugler, mens ungfuglene gjerne trekker ut til kysten. Bare et fåtall individer synes å trekke ut av landet om høsten.

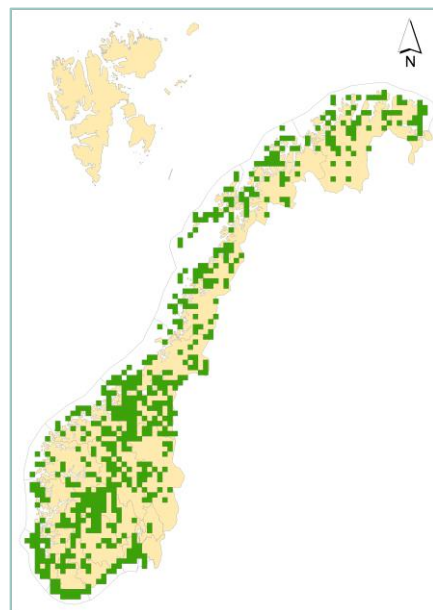
Arten hekker i fjellområder, men i Nord-Norge også langs kysten. Reirplassen kan være i store bergvegger, men like gjerne i mindre skrenter eller kløfter som er mer beskyttet mot vær og vind.

Arten finnes i arktisk-alpin jorddekt fastmark og kysttilknyttede fastmarkssystemer og kan forekomme i følgende naturtypen (NiN): T3 Fjellhei, leside og tundra, T1 Nakent berg og T8 Fuglefjell-eng og fugletopp.

Påvirkningsfaktorer

Artsdatabankens liste over påvirkningsfaktorer er benyttet. Følgende påvirkningsfaktorer er viktige for arten:

	Påvirkningsfaktor	Utdypende beskrivelse	Tidsrom	Omfang	Alvorlighetsgrad
1	Forurensning > Terrestrisk > Uorganiske gifter (tungmetaller, arsen, fluor mm.)	Miljøgifter og blyforgiftning (blyhagl)	Pågående	Majoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (50-90 %)	Ukjent
2	Høsting > Uregulert jakt, fangst eller fiske	Etterstrebelse	Kun historisk	Majoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (50-90 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år eller 3 generasjoner)
3	Høsting > Flora/faunakriminalitet	Røving av egg og unger, samt ulovlig jakt	Pågående	Minoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (< 50 %)	Ukjent
4	Høsting > Indirekte via høsting av artens næring	Småviltjakt kan påvirke bestander av viktige byttedyr (spesielt rypere)	Pågående	Majoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (50-90 %)	Ukjent
5	Tilfeldig mortalitet > Kollisjoner	Kollisjoner med menneskeskapt hindre (spesielt reingjerder)	Pågående	Minoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (< 50 %)	Ukjent
6	Fremmede arter > Hybridisering	Genetisk forurensning fra rømte hybridfalker	Pågående	Minoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (< 50 %)	Ukjent
7	Påvirkning fra stedegne arter > Byttedyr/næringskilde	Bestandstallene fluktuerer naturlig med svingninger i rypebestandene	Pågående	Majoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (50-90 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år eller 3 generasjoner)



Antall individer	753
Antall lokaliteter	Ca. 450
Sist observert	2022
% europeisk bestand	25-55%
% verdens bestand	1-5%

8	Klimatiske endringer > Regionale	Økt frekvens av ekstremvær i hekkeperioden. Høyere tregrense vil medføre mindre tilgjengelig habitat	Pågående	Det totale antallet reproduksjonsdyktige individ påvirkes (> 90 %)	Ukjent
9	Menneskelig forstyrrelse > Støy og ferdsel (forstyrrelser i hekketid mm.)	Skiløyper, snøskuterleder, ferdsel til fots, fjellklatring, fotografering	Pågående	Minoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (< 50 %)	Ukjent
10*	Påvirkning på habitat > Habitatpåvirkning - ikke jord- eller skogbruksaktivitet (terrestrisk) > Utbygging/utvinning	Habitatødeleggelse og fragmentering: Infrastruktur og utbygginger. Veier, boligområder, hytter (kan føre til mer ferdsel), demninger, osv.	Pågående	Majoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (50-90 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år eller 3 generasjoner)
11*	Påvirkning fra stedegne arter > Konkurrenter	Økende bestander av rødrev kan påvirke byttedyrbestander	Pågående	Majoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (50-90 %)	Ukjent
12*	Påvirkning fra stedegne arter > Andre	Jaktfalk bygger ikke eget reir, og er avhengig av gode ravnbestander for reirtilgang	Pågående	Majoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (50-90 %)	Ukjent
13*	Påvirkning på habitat > Landbruk > Buskap/dyrehold > Beite	Høye antall beitedyr kan være negativt - reinsdyr, sau - kan påvirke byttedyrbestander (for eksempel lemen, rypen)	Pågående	Majoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (50-90 %)	Ukjent

*Påvirkningsfaktoren er ny sammenlignet med Rødliste for arter 2021.

Status

Arten har status sårbar (VU) i Norsk rødliste for arter 2021. Dette er en endring fra 2010 da arten var vurdert som nær truet (NT). Endringen fra 2021 til 2015 skyldes ny tolkning av tidligere data. Arten er listet i «Sensitive artsdata». Jaktfalk er en ansvarsart, fordi > 25 % av den europeiske bestanden lever i Norge.

Jaktfalk hekker spredt og fåtallig i fjellområder fra Sirdalsheiene i sør til Varangerhalvøya i nord. I Nord-Norge hekker den også langs kysten. Det er fortsatt en del områder som ikke er blitt tilfredsstillende undersøkt i de senere år. Dette gjelder bl.a. Møre & Romsdal, Sogn & Fjordane og Rogaland. Det har vært utført regional overvåking i regi av BirdLife Norge i en årrekke (Buskerud, Oppland, Hordaland, Trøndelag, Finnmark). I tillegg ble antall okkuperte territorier og ungeproduksjon overvåket i tre fjellområder i perioden 1992-2020 gjennom Program for terrestrisk naturovervåking (TOV-I) finansiert av Miljødirektoratet. Dette prosjektet er nå imidlertid lagt ned. Det hadde vært ønskelig med et nasjonalt overvåkingsprogram for denne arten for å tilegne oppdatert kunnskap om utbredelse.

Kartfiguren er basert på alle observasjoner i Artskart etter 2000.

Mål og nullalternativ

Målet for arten er at den vurderes som nær truet NT på Norsk rødliste for arter i 2034. Det forutsetter en økning av dagens bestand. For å nå målet må følgende delmål oppfylles:

Mål	Delmål	Rødlistekriterium	Målsetting per 2034	Nullalternativ per 2034
NT	1.1	D1 Svært liten populasjonsstørrelse	> 1000 individer	250-1000 individer

Kunnskapshull

Kunnskapen om arten vurderes som tilstrekkelig til å foreslå tiltak, det er derfor ikke foreslått prosjekter som vil dekke kunnskapshull for arten.

Tiltak

For å nå målet om å forbedre status til NT vil følgende tiltak bidra i positiv retning. Tiltakene er beskrevet, og nåverdien av tiltakskostnader er beregnet for perioden fra tiltakene antas igangsatt (2019) og fram til 2034.

Tiltak	Navn	Beskrivelse	Påvirkningsfaktor	Varighet av tiltak	Nåverdi av tiltakskostnad*
Tiltak 0.1**	Tilgang til sensitive artsdata	Informere og sikre tilgang til sensitive artsdata. Informere og sikre at kommunale og fylkeskommunale saksbehandlere og planleggere har tilgang til innsynsløsningen for sensitive artsdata for sine kommuner/fylke.			
Tiltak 0.2**	Kartlegging - datalagring	Standardisere datalagring.			
Tiltak 0.3**	Data - Rovbase	Data legges inn i Rovbase.			
Tiltak 0.4**	Regulere jakt på byttedyr - kvoter	Kvotebegrensninger for jakt på byttedyr.			
Tiltak 0.5**	Konstruere reir	Bygge kunstige reir for jaktfalken.			
Tiltak 1.1	Redusere effekter av blyforgiftning på jaktfalk	Redusere bruk av blyhagl for småviltjakt også i andre økosystemer enn våtmark.	1	En gang	Kostnadene er ukjente
Tiltak 1.2	Begrense uttak av byttedyr	Ytterligere begrensning av uttak av byttedyr (jakt) er relevant for å øke mengden byttedyr, i hovedsak rypebestander. Tiltaket kan være særlig aktuelt i områder med høy tetthet av territorier for jaktfalk. Gitt ca. 500 hekkende par og områder for fødesøk på 300-600 km ² , vil dette tilsa et areal på 150 000-300 000 km ² .	4, 7	Hvert år	Kostnadene er ukjente
Tiltak 1.3	Merking av gjerder for å forhindre kollisjoner	Merking av gjerder for å forhindre kollisjoner med reingjerder er aktuelt i spesielt utsatte områder. For å målrette tiltaket må en 1) identifisere hvilke områder det er mest aktuelt, 2) bruke kart for å estimere lengde på reingjerder som bør merkes. Det er imidlertid utenfor prosjektets rammer å gjøre det her.	5	En gang, men må følges opp for reparasjoner	Kostnadene er ukjente
Tiltak 1.4	Informasjon for å redusere forstyrrelser ved hekkeplass	Tiltaket har som formål å forhindre forstyrrelser ved hekkeplass fra ulike aktiviteter, både på vinter og sommer, gjennom å informere i forkant av ferdsel.	9	Hvert år	Kostnadene er ukjente
Tiltak 1.5	Kanalisering av ferdsel for å redusere forstyrrelser ved hekkeplass	Omlagging av ferdselsårer for å forhindre forstyrrelser ved hekkeplass, både skiløyper, snøskuterleder, stier, og ferdsel knyttet til fjellklatring og fotografering. Ferdselsårene bør legges minst 1000 m fra reir. Tiltaket inkluderer omlagging på kart og i terreng (med merking av stil/løyper og evt. tilrettelegging (skilt, stukket løype), samt informasjon om omlagging til viktige sluttbrukere.	3, 9	En gang, men med vurdering av oppfølgingsbehov årlig	Kostnadene er ukjente
Tiltak 1.6	Økt sikring av artens leveområder	Dette tiltaket må ses i sammenheng med igangsatte tiltak (0.1, 0.2, 0.3), og har som formål å inkludere informasjon om jaktfalk i planprosesser (utbygging, infrastruktur mv.)	5, 7, 9, 10	Per område	Kostnadene er ukjente

Tiltak 1.7	Uttak konkurranter	Ta ut rødvær i kjerneområder for jaktfalk.	7, 11	Kontinuerlig	Kostnadene er ukjente
Tiltak 1.8	Begrense beite	Stor tetthet av beitedyr (reinsdyr, sau) kan påvirke byttedyrbestander (for eksempel lemen, ryper). Det er ukjent hvor høye tettheter som har negativ effekt og i hvilke områder med jaktfalk at det kan være aktuelt å definere øvre grenser for antall beitedyr.	7, 13	En gang, men må trolig justeres	Kostnadene er ukjente
Tiltak 1.9	Overvåking av reirplasser	Overvåke reirplasser for å unngå faunakriminalitet	3	En gang med oppfølging	7 700 000

*Kostnadsdrivere per tiltak: For tiltak 1.9 er det beregnet kostnader for kameraovervåking, inkludert innkjøp av kamera. For øvrige tiltak er det såpass stor usikkerhet om hvilke områder, areal mv. som bør inngå i tiltaket, at vi ikke kan beregne kostnader. Det er behov for mer kunnskap om hvilke områder som er aktuelle for ulike tiltak, for å kunne målrette tiltak og dermed kunne gi kostnadsanslag.

**Tiltaket er igangsatt og inngår i nullalternativet. Videreføring er en forutsetning for måloppnåelse.

Tiltaksanalyse – tiltakspakker

Blant mulige tiltak som er listet ovenfor, er det identifisert fire tiltakspakker. Tiltakspakkene består av aktuelle tiltak som til sammen gjør at målet nås med minst 50 % sikkerhet.

	Tiltak som inngår i pakken	Sannsynlighet for måloppnåelse	Nåverdi av tiltakskostnad
Tiltakspakke 1	Tiltak 1.2	50-75 %	Kostnadene er ukjente
Tiltakspakke 2	Tiltak 1.2, 1.5	50-75 %	Kostnadene er ukjente
Tiltakspakke 3	Tiltak 1.5	50-75 %	Kostnadene er ukjente
Tiltakspakke 4	Tiltak 1.2, 1.5 og 1.6	50-75 %	Kostnadene er ukjente

Tilleggseffekter

Jaktfalken er en karismatisk art og kan være viktig i naturbaserte opplevelsestjenester.

Samlet vurdering og anbefaling

Tiltakspakke 2 anbefales, selv om sannsynligheten for måloppnåelse er lav og på tross av trolig høyere kostnader og lik måloppnåelse som for enkelttiltakene. I kombinasjon sikres god byttedyrtilgang, samtidig som forstyrrelser ved hekkeplass unngås. Tiltakspakken må gjennomføres på stor geografisk skala. Det er viktig å understreke at arten er naturlig sjelden (lav tetthet), og sannsynligheten for å øke bestanden med over 100 par fram til 2034 er derfor liten på tross av gjennomføring av tiltak i stor skala.